Analizë e shkurtër

AGJENDA E REFORMAVE EVROPIANE PËR KOSOVË: SFIDAT E KËTIJ PLANI TË MIRË

BPRG Balkans Policy Research Group

AGJENDA PËR REFORMA EVROPIANE NË KOSOVË: SFIDAT E KËTIJ PLANI TË MIRË

Ky punim është realizuar me mbështetje të Ambasadës së Finlandës dhe Norvegjisë.

Ky botim poashtu është realizuar me përkrahjen e projektit Promovimi i Shoqërisë Demokratike (DSP) – i financuar nga Zyra Zvicerane për Bashkëpunim në Kosovë (SCO-K) dhe Ministria e Punëve të Jashtme e Danimarkës (DANIDA) dhe menaxhuar nga Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF). Përmbajtja e këtij botimi është përgjegjësi e Grupit për Hulumitimin e Politikave në Ballkan dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet si qëndrim i SCO-K-së, DANIDA-së apo KCSF-së.

Autor: Naim Rashiti, Drejtor Ekzekutiv dhe Analist i lartë për Ballkan, Grupi për Hulumtimin e Politikave në Ballkan.

SHKURTESAT

KE	Komisioni Evropian
ARE	Agjenda për Reforma Evropiane
PRE	Programi për Reforma Ekonomike
BE	Bashkimi Evropian
BPV	Bruto Produkti Vendor
INF	Institucionet Ndërkombëtare Financiare
IPA	Instrumenti për Asistencë të Para-Anëtarësimit
KASH	Korniza Afatmesme e Shpenzimeve
KPFENZ	Komisioneri për Politika Fqinjësore Evropiane dhe Negociata të Zgjerimit
PKZMSA	Programi Kombëtar për Zbatim të Marrëveshjes për Stabilizim dhe Asociim
MSA	Marrëveshja për Stabilizim dhe Asociim
KSA	Këshilli për Stabilizim dhe Asociim
KPSA	Komiteti Parlamentar për Stabilizim dhe Asociim
NVM	Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme

PËRMBAJTJA

Përmbledhje 2

Rekomandime 3

1. Hyrje 5

2.Çfarë është ARE 7

2.1. Prioritetet e ARE dhe MSA-ja 8

3. Mundësitë dhe Sfidat 10

Përfundime 11

SHTOJCA I - AGJENDA PËR REFORMA EVROPIANE 13

SHTOJCA II - Procesi i anëtarësimit të Ballkanit Perëndimor në BE 22

PËRMBLEDHJE

Në përvjetorin e parë të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (MSA), me 11 nëntor 2016, Kosova dhe BE-ja fillojnë një tjetër dialog, Agjendën për Reforma Evropiane (ARE). Dokumenti përmban 22 prioritete dhe 130 veprime, në fushën e qeverisjes, sundimit të ligjit, rritjes ekonomike, konkurrueshmërisë, si dhe arsimit dhe krijimit të vendeve të punës. Nëse këto veprime do të zbatoheshin plotësisht, do të ndihmonin zbatimin e MSA-së, përmirësimin e qeverisjes dhe mjedisit biznesor, si dhe konsolidimin e shtetit. Nëse BE-ja dëshiron, reformat do ta shpiejnë Kosovën në një fazë tjetër të anëtarësimit, duke siguruar statusin e vendit kandidat, diçka që zyrtarët qeveritar insistojnë. Sidoqoftë, akoma ka pengesa të shumta. Plani i veprimit nuk është në përputhje me programin aktual të reformave, planin e punës të qeverisë apo edhe me buxhetin. Po ashtu, një sfidë tjetër thelbësore rrjedh edhe nga dallimi në pikat fillestare midis qeverisë dhe BE-së. E para kërkon që premtimi për shpërblimin e zbatimit të reformave të jepet që në fillim. Në anën tjetër, BE-ja, në pamundësi për të bërë atë premtim, insiston se do të përdorë përkushtimin e Kosovës ndaj këtyre reformave dhe kur të vije koha të avokojë në favor të statusit kandidat. Agjenda për Reforma Evropiane është një dialog i nivelit të lartë ndërmjet Kosovës dhe BE-së. Zyrtarisht quhet Dialog i Nivelit të Lartë për Agjendën Evropiane. Kjo nuk do të thotë që do të zëvendësojë dialogun zyrtar të Stabilizim Asociimit, udhërrëfyesin kryesor të dialogut në mes Kosovës dhe BE-së. Sidoqoftë, kjo agjendë do të ketë për synim fushat me prioritet për MSA-në dhe do të shpejtojë zbatimin e saj, ri-organizojë prioritetet e qeverisë, orientojë fonde nga institucionet financiare ndërkombëtare dhe BE për reforma strukturore, përmirësojë qeverisjen dhe imazhin e Kosovës. Praktikisht, ARE synon fushat në të cilat Qeveria e Kosovës ka nevojë që të bëjë përmirësime të mëdha. Zbatimi kërkon përkushtim, koordinim ndër-institucional dhe konsensus politik. Dokumenti duhet të miratohet nga qeveria dhe nga Kuvendi, dhe eventualisht do të jetë udhërrëfyes i Këshillit Kombëtar për Integrim Evropian.

Agjenda e Reformave po ashtu konsiderohet si një platformë për të lëvizur Kosovën në një fazë tjetër të procesit të anëtarësimit, përkatësisht aplikimin për anëtarësim në BE. Dialog i tillë i nivelit të lartë ishte lansuar po ashtu edhe me vende tjera të Ballkanit Perëndimor pasi që ato kishin marrë statusin e shtetit kandidat. Në një skenar ideal, kjo është ajo çfarë do të duhej të ndodhte; BE-ja duhet të fillojë një diskutim strategjik se si të përkrahet progresi i Kosovës drejt anëtarësimit në BE. Sidoqoftë, realiteti është shumë më ndryshe. BE-ja nuk mund të bëjë këtë përkushtim tani. Madje, BE-ja as nuk mund të diskutojë për statusin e vendit kandidat për Kosovën; zgjerimi është ndalur për kohë të pacaktuar dhe Kosova nuk është njohur nga pesë vende anëtare të BE-së. Megjithatë, ekziston shpresa se zbatimi i Agjendës së Reformës do të përkrah dhe lehtësojë diskutimet në Bruksel dhe në mesin e vendeve anëtare për anëtarësimin e Kosovës ARE nuk duhet të jetë vetëm një dialog tjetër. Akterët vendor, shoqëria civile dhe shumë diplomatë evropian frikësohen se ARE mund të dështojë po sikur edhe Dialogu i Strukturuar për Sundim të Ligjit, i filluar në vitin 2012. Kësaj here nevojitet një agjendë e qartë. Hyrja në fuqi e MSA-së mund të ndihmojë, por kjo kërkon që qeveria dhe BE-ja të zotohen dhe përkushtohen fuqishëm në këtë proces. Pengesat e para u shfaqën gjatë negociimit të Planit të Veprimit; mosmarrëveshjet u shfaqën qysh në fillim të përmbajtjes së faqes së parë.

Konteksti aktual nuk është i favorshëm; Kosova vazhdon të përballet me kriza të ashpra dhe të gjata të cilat i kanë bërë institucionet jo-funksionale për një vit e gjysmë. Thirrjet për zgjedhje të parakohshme janë bërë më të zëshme, dialogu ndërmjet Kosovës dhe Serbisë nuk ka sjellë më shumë njohje nga vendet e BE-së, dhe sikurse BE nuk ka vullnet të ofrojë diçka që simbolizon zgjerimin.

Sidoqoftë, Kosova dhe BE-ja kanë zhvilluar një dialog të suksesshëm për liberalizimin e vizave, që ka dëshmuar se kur ka koordinim, përpjekje të sinqerta dhe stimulime, mund të ketë edhe rezultate pozitive. Megjithatë, dështimi për të përfunduar marrëveshjen e demarkacionit me Malin e Zi, do të lë qytetarët e Kosovës pa liberalizim të vizave. Në këtë rast, besimi i burokratëve dhe qytetarëve në institucionet qeveritare, liderët politikë dhe BE-në do të dëmtohet shumë.

ARE do të jetë e suksesshme vetëm nëse ajo përfshinë akterë të rëndësishëm, përfshirë opozitën, liderët dhe parlamentarët, komunitetin e biznesit, shoqërinë civile. Suksesi po ashtu varet nga transparenca e plotë me media. Konsultimet e ofruara nga qeveria dhe BE ishin një fillim premtues. ARE kërkon konsensus politik më të gjerë; opozitës duhet dhënë një rol më i madh, në nivel politik dhe në kuvend. Ndryshimi i Rregullores së Punës dhe legjislacionit tjetër është thelbësor për të siguruar që opozita merr pjesë, luan një rol aktiv në agjendën e BE-së dhe mbikëqyrë qeverinë.

Qeveria dhe BE-ja duhet të përfshijnë shoqërinë civile, e cila duhet të angazhohet në mënyrë aktive për të promovuar zbatimin e ARE. Akterë të specializuar duhet të ofrojnë këshilla dhe përkrahje për politika dhe të avokojnë për rezultate të prekshme. Ata duhet të mbikëqyrin zbatimin dhe të raportojnë për rezultate, përfshirë premtimet e të dyjave, qeverisë dhe BE-së.

Deklaratat e vullnetit të mirë vetëm si të tilla nuk do të jenë bindëse. Kosovarët dhe BE-ja duhet që fuqishëm të përkushtohen në zbatimin e reformave, përmirësimin e funksionimit të institucioneve dhe avancimin e rrugës së Kosovës drejt anëtarësimit në BE.

REKOMANDIMET

1. Qeveria, Kuvendi dhe partitë politike duhet të mirëpresin Agjendën e Reformës, të marrin pronësi dhe të vejnë atë në qendër të politikë-bërjes në Kosovë. Të ndërtojnë konsensus për të filluar nga Shtylla Një; Qeverisja e Mirë dhe Sundimi i Ligjit. Zbatimi do të përshpejtojë agjendën e reformës më të gjerë, fuqizojë sundimin e ligjit dhe rrisë zhvillimin socio-ekonomik të vendit.

2. Subjektet politike duhet të përkrahin të gjitha veprimet për të përmirësuar transparencën dhe llogaridhënien e aktiviteteve të tyre si dhe financimin. Të përkrahin zbatimin dhe aprovimin e ligjeve më të mira rreth veprimtarisë dhe financimit të partive politike, të ndërprejnë praktikat e këqija të ndërhyrjes në emërime të agjencive të pavarura dhe të përkrahin reformën e tyre.

3. Qeveria duhet të marrë udhëheqjen dhe të sigurojë vënjen në dispozicion të të gjitha resurseve të nevojshme për zbatim të ARE. Të theksohen prioritetet në planin e qeverisë për vitin 2017, të ndajë buxhetin dhe të harmonizojë reformat me Kornizën e Shpenzimeve Afatmesme. Kryeministri duhet të udhëheqë zbatimin dhe të përfshijë zyrtarë të lartë, Ministrinë e Integrimeve Evropiane dhe resorë të tjerë me rëndësi.

4. Qeveria e Kosovës dhe Komisioni Evropian (KE) duhet të avancojnë edhe më shumë procesin e konsultimit dhe të adoptojnë një qasje përfshirëse me shoqërinë civile dhe komunitetin e biznesit. Për shembull, të konsiderohet krijimi i një organi monitorues/ mbikëqyrës për zbatimin e prioriteteve të ARE, të përbërë nga institucionet qeveritare, anëtarë të Kuvendit, komuniteti i shoqërisë civile dhe ai i biznesit. Dialogu lokal dhe mbikëqyrja duhet të reflektojë dialogun e nivelit të lartë dhe të ofrojë mirëkuptim të përbashkët dhe konsensus të kënaqshëm në secilën fazë të zbatimit të ARE.

5. Qeveria e Kosovës dhe Komisioni Evropian duhet të sigurojnë koordinim të ngushtë me institucionet financiare ndërkombëtare për të përkrahur zbatimin e reformave. BE-ja, institucionet ndërkombëtare dhe donatorët duhet të përkrahin masat e ARE (ligjin, politikat, zhvillimin e kapaciteteve dhe veprimet).

6. Shoqëria Civile duhet të përkrah ARE dhe të mobilizohet për të monitoruar, këshilluar dhe avokuar për zbatimin e plotë.

7. Planit të zbatimit të ARE i duhet një afat kohor më realist për vitin 2017-2018. Duhet të vendosen indikatorë të matshëm për të reflektuar natyrën afatshkurtër të ARE. Në rast të vonesave, fokusi të mbahet në Shtyllën e Parë.

8. Agjenda e Reformave nuk duhet të zëvendësojë apo dyfishojë mekanizmat institucional të krijuar me MSA-në; dialogu i nivelit të lartë duhet të fokusohet enkas vetëm në ARE dhe të promovojë progresin.

9. Strukturat për zbatim të ARE nuk duhet të dobësojnë, përkundrazi duhet të fuqizojnë lidhjet ndërmjet Programit për Reformë Ekonomike, Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe kornizave tjera strategjike dhe socio-ekonomike.

10. Dialogu i nivelit të lartë të ARE duhet të ketë mandatin e njëjtë si në Bosnjë, Shqipëri dhe Maqedoni, duke siguruar që nuk krijohet ndonjë precedent për Kosovën dhe se procesi i anëtarësimit ndjekë praktikën e mirë rajonale. Zbatimi i suksesshëm duhet të garantojë rezultat pozitiv në aspekt të procesit të anëtarësimit në BE.

1.HYRJE

Hyrja në fuqi e Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (MSA) ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Kosovës, më 1 prill 2016, ka shënuar një pikë kthese në marrëdhëniet ndërmjet BE-së dhe Kosovës[1]. Kjo paraqet vetëm hapin e parë të vendit drejt anëtarësimit në BE, por efektet e para pozitive tanimë vetëm kanë dalë në pah. Përmbajtja e MSA-së në rend të parë fokusohet në marrëdhëniet ekonomike ndërmjet Kosovës dhe BE-së. Ky instrument i anëtarësimit i ka ndihmuar Kosovës që zyrtarisht të arrijë marrëdhënien e parë kontraktuale me BE, si dhe ka ndihmuar Kosovën që zyrtarisht të bëhet pjesë e procesit të anëtarësimit në Bashkimin Evropian.

Takimi i parë i Këshillit për Stabilizim dhe Asociim (KSA) është caktuar që të mbahet në fund të nëntorit të vitit 2016[2]. Qeveria ka miratuar një kornizë të politikave për zbatim të MSA-së; Programi Kombëtar për Zbatim të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (PKZMSA) ka vendosur një agjendë gjithëpërfshirëse politike dhe të politikave për një kornizë kohore afatmesme (2016-2020) duke mbuluar të gjithë kapitujt e Acquis, si dhe kriteret tjera politike dhe ekonomike. Programi iu jep prioritet veprimeve që bien në fushën e tregut të brendshëm dhe kapitujve që kanë të bëjnë me tregtinë[3]. Në aspekt të strukturës kjo do të mbetet e njëjtë deri në fazën tjetër, pra të negociimit të anëtarësimit, dhe do të rishikohet çdo vit për të qenë në harmoni me prioritetet e procesit të zbatimit të MSA-së, përfshirë strukturat e përbashkëta Kosovë-BE për stabilizim dhe asociim, KSA, si dhe Komitetin dhe nën-komitetet dhe Grupet Speciale.

Disa reforma relevante me Acquis (kapitujt 23 dhe 24) janë zbatuar përmes kornizës së dialogut për liberalizim të vizave (2012-2015) ndërmjet Kosovës dhe BE-së. Pakoja e reformës ka përmbajtur 96 kritere që Kosova është dashur që t'i përmbushë në mënyrë që BE-ja të marrë vendimin për heqje të vizave. Njëjtë sikurse me vendet tjera të Ballkanit, dialogu i liberalizimit të vizave ka qenë një shtytje e rëndësishme që i ka ndihmuar Kosovës që të bëjë reforma të rëndësishme. Sidoqoftë, procesi akoma mbetet i papërfunduar dhe rrezikon që rëndë të ndikojë zbatimin e MSA-së dhe reformat tjera që kanë për qëllim konsolidimin e shtetit të Kosovës dhe shoqërisë.[4]

Këtë vit Kosova pret ta përfundojë Marrëveshjen Kornizë me Komisionin Evropian për Qasje në Programe të BE-së. Në total janë 17 programe ku Kosova mund të marrë pjesë. Këto instrumente e mundësojnë bashkëpunimin dhe shkëmbimin ndërmjet BE-së dhe vendeve aspiruese. Ka programe të shumëllojshme në fusha të ndryshme, si p.sh. mbrojtja e mjedisit, hulumtimi dhe inovacioni, energjia dhe transporti, arsimi, sporti, zhvillimi i

ARE nuk është dokument i ri; është një listë e prioriteteve kryesore të dokumenteve ekzistuese, strukturuar në një mori veprimesh. Zyrtarë të BE-së, Prishtinë, nëntor 2016

Marrëveshja për Stabilizim Asociim është e mirëseardhur për Kosovën, por është shumë e vonuar. Zyrtar qeveritar, Prishtinë, qershor 2016

Programi Kombëtar i MSA-s për Zbatim të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit ka me qindra veprime; Dhjetëra nga to do të bëhen me prioritet nga ARE. Zyrtarë të BE-së, Prishtinë, nëntor 2016

1 Marrëveshja e Stabilizim Asociimit ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Komunitetit Evropian të Energjisë Atomike, në njërën anë, dhe Kosovës në anën tjetër. Gazeta zyrtare e Bashkimit Evropian (EURLex).

2 Fillimisht e caktuar për në fillim të tetorit të vitit 2016, por ishte anuluar me kërkesë të Qeverisë së Kosovës. qeveria nuk kishte arritur të përgatitej, derisa pozita kryesore të fushës së integrimeve evropiane mbeten akoma të zbrazëta.

3 Ekspertë të shoqërisë civile kanë potencuar që 70% e veprimeve të PKZMSA-së janë të lidhura me legjislacionin. Janë planifikuar shumë pak masa dhe veprime praktike. Shënime nga konsultimet për ARE me shoqërinë civile, Prishtinë, korrik 2016.

4 Marrëveshja e Demarkacionit me Malin e Zi së bashku me Marrëveshjen e Asociacionit për Komunat Serbe, të dyja të nënshkruara në mes të gushtit të vitit 2015, kanë shkaktuar krizë të paparë më herët në Kosovë. Marrëveshjet nxitën reagimet e opozitës, që quan deri te përdorimi i gazit lotsjellës në Kuvend, protesta të dhunshme dhe pakënaqësi të madhe të qytetarëve me Qeverinë. Duke mos dashur që të shqyrtojë dhe konsiderojë kërkesat e opozitës, qeveria dështoi që të konsultohet me opozitën apo sigurojë votat për ratifikim. Shumë deputetë, të LDK-së dhe PDK-së, refuzojnë të votojnë marrëveshjen e demarkacionit. Në pranverë të vitit 2016, BE-ja i kërkoi Kosovës që të përmbushë edhe dy kritere tjera për të marrë liberalizimin e vizave; ratifikimin e marrëveshjes së demarkacionit me Malin e Zi dhe përmirësim të dukshëm të luftës kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar.

ndërrmarrësisë dhe konkurrueshmërisë, etj. Secili program synon përfitues të ndryshëm, varësisht nga fusha.

Nuk ka kuptim që të kemi një tjetër dialog pa liberalizim të vizave për Kosovën.
Zyrtar qeveritar, Prishtinë, korrik 2016

Në maj të vitit 2016, BE inkurajoi Qeverinë e Kosovës që të bëjë prioritet reformat kryesore që mund të çojnë në rezultate konkrete dhe të prekshme në aspekt të zbatimit të komponentave të MSA-së. Si përgjigje, dikasteri i integrimeve evropiane në kuadër të qeverisë kërkoi që Komisioni Evropian të përgatitë draftin e parë të reformave me prioritet[5]. Agjenda nuk është një listë e re; prioritetet janë marrë nga dokumentet ekzistuese, përfshirë MSA-në, Programin e Reformave Ekonomike, dhe Strategjinë Kombëtare të Zhvillimit, të cilat janë vendosur në një dokument të përbashkët me një kornizë të caktuar kohore[6]. Kjo quhet Agjenda për Reformë Evropiane.

ARE është dialog i nivelit të lartë për Integrime Evropiane
Zyrtar i BE-së, Prishtinë, nëntor 2016

ARE ka tri fusha me prioritet; Qeverisjen e Mirë dhe Sundimin e Ligjit; Konkurrueshmërinë dhe Klimën për Investime; si dhe Punësimin dhe Arsimin. Agjenda ishte draftuar përmes konsultimeve ndërmjet qeverisë, BE-së dhe pjesërisht komunitetit të biznesit dhe shoqërisë civile. Drafti final përmban 22 prioritete dhe 130 veprime që duhet të zbatohen brenda një kornize kohore prej një vit e gjysmë.

Ne kemi shumë negociata me BE-në. Një dialog pas tjetrit, duke humbur kështu rrugën e integrimit. Ky do të duhej të ishte dialog teknik, jo politik ...
Aktivist i shoqërisë civile, Prishtinë, nëntor 2016

Ky dokument ofron një analizë të shkurtër të ARE, implikimet e saj, si dhe mundësitë dhe sfidat për një zbatim të suksesshëm. Analiza argumenton që të gjithë hisedarët në të dy anët (Kosovë dhe BE) duhet t'i japin Agjendës për Reforma Evropiane një dinamikë të re. Institucionet e Kosovës duhet të mbajnë fokusin në një numër të reformave kryesore në aspektin afatshkurtër dhe afatmesëm, sidomos në aspekt të përmbushjes së obligimeve që dalin nga MSA-ja. Zbatimi i suksesshëm i reformave kryesore të brendshme nuk është vetëm politika më e mirë për të përmirësuar funksionimin demokratik të institucioneve dhe përmirësimin e perspektivës ekonomike, por po ashtu edhe të krijojë një kontekst më pozitiv për Kosovën brenda Bashkimit Evropian.

5 Intervista e Grupit për Ballkan me zyrtarë të BE-së dhe të qeverisë, Prishtinë, maj-korrik 2016
6 Po aty

2. ÇFARË ËSHTË ARE?

Agjenda për Reforma Evropiane (ARE) ishte lansuar më 17 maj 2016, nga Kryeministri, Isa Mustafa, dhe Komisioneri për Politika të Fqinjësisë dhe Negociata për Zgjerim (KPFENZ), Johannes Hahn. Quhet Dialog i Nivelit të Lartë, që nënkupton prioritizim të reformave kryesore që dalin nga MSA. Përpjekjet për reforma të fokusuara dhe të koordinuara të ofruara nga ARE përmes dialogut të nivelit të lartë politik mund të shtojnë vlerë në procesin e zbatimit të MSA-së. Komisioni Evropian përdori qasje dhe instrumente të njëjta me vendet tjera të Ballkanit Perëndimor, edhe pse në faza të mëvonshme të procesit të anëtarësimit (Shtojca 2). Në rastet e tjera, një dialog i tillë ishte njohur si Nivel i Lartë i Dialogut mbi Prioritetet Kryesore.

Qeveria pret që ARE ta ndihmojë procesin e anëtarësimit të Kosovës. Krahas dialogut të Stabilizim Asociimit me institucionet në Bruksel dhe shtetet anëtare, ARE pritet që të shpejtojë anëtarësimin e Kosovës në BE në mënyra të ndryshme. Shpresa ekziston që një evidencë pozitive në prioritetet e reformave do të promovojë dhe avancojë Kosovën në një fazë tjetër të anëtarësimit. Me fjalë tjera, kjo në vazhdimësi do të kontribuojë në zbatimin e MSA-së dhe reflektojë në strukturat zyrtare të përbashkëta të vendimmarrjes. Kjo do të ndodhë në nivelin politik përmes Këshillit për Stabilizim dhe Asociim (KAS), dhe Komitetit Parlamentar për Stabilizim dhe Asociim (KPSA) si dhe fushave të veçanta të politikave (përmes Komitetit për Stabilizim dhe Asociim, shtatë nën-komiteteve dhe dy grupeve special).

ARE do të sjellë një qasje më të fokusuar në fushat e reformave; ajo do të synojë fushat me prioritet të MSA-së[7]. Ajo ofron një qasje më të thellë për reformat në fushat me prioritet të politikave dhe shërben si një udhëzues i fokusuar për institucionet e BE-së, fondet e IPA-s, donatorë tjerë dhe Institucionet Ndërkombëtare Financiare (INF)[8].

Përfshirja e shoqërisë civile dhe komunitetit të biznesit, edhe pse deri më tani e pjesshme, është premtuese në këtë fazë. Shoqëria civile mbetet në masë të madhe skeptike për këtë projekt dhe fajëson si qeverinë ashtu edhe BE-në për dështimet e programeve të mëhershme. Sipas pikëpamjes së tyre, vetë qeveria do të duhej të ndërmerrte këto reforma[9]. ARE nuk e bindë as shoqërinë civile. Për ta, kjo "ofertë e BE-së" është për të blerë kohë dhe shërben për të devijuar procesin kryesor të anëtarësimit. Sidoqoftë shumë pajtohen me qeverinë, se ARE duhet të trasojë një rrugë të qartë të BE-së, p.sh. statusin e vendit kandidat[10]. Përfshirja e shoqërisë civile do ishte një vlerë e shtuar dhe do të rriste pronësinë vendore. Roli i saj do të duhej të ishte sistematik, përfshirë monitorimin, vlerësimin dhe aftësinë për të këshilluar dhe për ta rishikuar rregullisht progresin. Kjo do të duhej të rezultonte në një praktikë të mirë të angazhimit të shoqërisë civile në procesin e anëtarësimit, si dhe do të zhvillonte qeverisje pjesëmarrëse më të qëndrueshme[11]. Shoqëria civile duhet ta ketë një vend në çfarëdo negociate ndërmjet Kosovës dhe BE-së, dialog apo agjendë të reformave.

ARE është një seri reformash që mund të ndryshojnë dhe mbajnë momentumin e marrëdhënieve tona me BE-në.
Zyrtar i lartë qeveritar, Prishtinë, korrik 2016

Integrimet Evropiane, MSA-ja, ARE duhet të ndihmojnë në zgjidhjen e krizave politike, arritjen e konsensusit më të gjerë dhe të reformojnë politikë-bërjen tonë. Deputet, Prishtinë, tetor 2016

BE-ja mund të na mashtrojë me ARE-n ... Kjo është për të mbushur mungesën e një dialogu real për anëtarësim
Aktivist i shoqërisë Civile, Prishtinë, korrik 2016

7 MSA, Nenet. 126 – 132.

8 Donatorët dhe organizatat ndërkombëtare financiare janë konsultuar gjatë procesit të draftimit dhe kanë shprehur gatishmërinë e tyre për të përkrahur zbatimin e tyre. Intervista e Grupit për Ballkan, Prishtinë, korrik-shtator 2016

9 Intervista e Grupit për Ballkan me organizata të shoqërisë civile, Prishtinë, korrik-shtator 2016

10 Po aty

11 Dy përfaqësues të shoqërisë civile marrin pjesë në Këshillin Kombëtar për Integrime Evropiane, të udhëhequr nga Presidenti. Në Mal të Zi, shoqëria civile merr pjesë në negociim të kapitujve për anëtarësim.

ARE duhet të fillojë me shtyllën e parë. Reforma e qeverisjes, sundimi i ligjit dhe transformimi i partive tona politike do të hapte derën për reforma tjera. Zyrtar qeveritar, Ministria e Integrimeve Evropiane, Prishtinë, 2 korrik 2016

Qeveria është e dobët, shumë kriza, shumë çështje. Vëllimi i punës na shqetëson. Ne kemi krijuar forma të reja të veprimit; ne ose i vonojmë obligimet ose e injorojmë agjendën. Njëherë e kemi bërë një gjë të tillë me Këshillin e MSA-së. Zyrtar qeveritar, Prishtinë, tetor 2016

Një aspekt i rëndësishëm është që zbatimi i ARE do të vlerësohet dhe shqyrtohet njëjtë sikurse është zhvilluar, bashkërisht nga qeveria dhe BE-ja. Brenda strukturave të stabilizimit dhe asociimit, dialogu specifik i nivelit të lartë të ARE do të ndodhë së paku dy herë në vit për të mbikëqyrur dhe përcjellur zbatimin, rishikuar dhe përditësuar prioritetet dhe veprimet. Kjo mund të shërbejë për t'ju ndihmuar palëve që agjendën e reformave ta mbajnë në rrugën e duhur.

2.1. PRIORITETET E ARE DHE MSA-JA

ARE ka tri shtylla:

I. Qeverisja e Mirë dhe Sundimi i Ligjit i përmban nëntë (9) prioritete dhe 25 veprime. Prioritetet përfshijnë amandamentimin e legjislacionit mbi konfliktin e interesit, sigurimin e transparencës në financimin e partive politike, rishikimin dhe bërjen më llogaridhënëse të agjencive të pavarura, miratimin e legjislacionit që rregullon shërbimin civil, sigurimin e emërimeve bazuar në meritokraci dhe emërimeve jo-politike, etj. Zbatimi do të ndihmojë qeverinë që të përmbushë obligimet e MSA-së, kriteret politike dhe Kapitujt në vijim të Acquis: 5 (Prokurimin Publik), 23 (Gjyqësori dhe të drejtat themelore) dhe 24 (Drejtësia, Liria dhe Siguria)[12]. Vëmendje e veçantë i është dhënë reformës së administratës publike dhe ligjeve të shërbimit civil, rrogave dhe Ligjit mbi Organizimin e Administratës Publike[13].

II. Konkurrueshmëria dhe Klima për Investime është komponenti më i madh në aspekt të fushave të politikave të mbuluara nga MSA, PKZMSA dhe Programi i Reformave Ekonomike (PRE) dhe prek numrin më të madh të Kapitujve të Acquis. Shtatë (7) prioritete duhet të mbulohen përmes 75 veprimeve. Përpjekjet për reforma kanë për qëllim që të përmirësojnë klimën për biznes dhe investime, ndihmojnë rritjen e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme (NVM-ve), zhvillojnë statistika, infrastrukturë dhe energji dhe përmirësojnë luftën kundër korrupsionit dhe ekonomisë jo-formale. E fundit përfshin vlerësimin e rrezikut, ndërtimin e kapaciteteve dhe bashkëpunimin ndërmjet institucioneve, përmirësimin e planifikimit të politikave, rritjen e përputhshmërisë së taksave dhe luftën kundër pastrimit të parave. Në fushat e energjisë dhe infrastrukturës, prioritet është përmirësimi i ndërlidhshmërisë rajonale me vendet tjera të rajonit që po ashtu rrjedh edhe nga procesi i Berlinit. Sa i përket statistikave, veprime janë planifikuar për të fuqizuar kapacitetet, si dhe zhvillimin e mëtejmë të statistikave sektoriale në fushën e energjisë, BPV-së dhe llogarive kombëtare, industrisë dhe punësimit[14].

III. Punësimi dhe Arsimi me shtatë (7) prioritete ka për qëllim që të përmirësojë punësimin dhe politikat sociale, duke adresuar papunësinë e të rinjëve dhe pjesëmarrjen e grave në tregun e punës. Sa i përket arsimit, plani i veprimit parasheh reforma të politikave, përmirësim të plan-programeve, arsim të lartë dhe përmirësim të lidhjeve ndërmjet arsimit dhe tregut të punës. Kjo shtyllë nuk është aq e vështirë sikurse ato tjerat të Acquis, mirëpo prioritetet e vendosura janë më të vështira për t'u zbatuar

12 MSA-ja, Neni 79 (Prokurimi Publik) dhe Kreu VII (mbi Lirinë, Sigurinë dhe Drejtësinë)

13 Një analizë e thellë e Grupit për Ballkan mbi funksionimin e institucioneve dhe Administratën Publike do të publikohet në javët në vijim.

14 Krerët e MSA-së IV, V, VI dhe VIII.

për shkak të natyrës së tyre, natyra komplekse strukturore e reformave të kërkuara, kapacitetet e institucioneve dhe tregut për të absorbuar këto ndryshime. Prioritizimi i arsimit shënon një ndryshim në politikën e BE-së, e cila deri më tani ka investuar resurse të kufizuara në këtë fushë. Shtylla një është prioriteti KRYESOR. Qeverisja e dobët, mungesa e sundimit të ligjit dhe korrupsioni janë shkaktarët kryesorë të stagnimit demokratik dhe ekonomik të Kosovës dhe mungesës së investimeve të jashtme. Zbatimi i plotë i shtyllës së parë në mënyrë të ndjeshme do të përmirësonte imazhin e Kosovës si një shtet funksional dhe demokratik, do të kishte ndikim në shtyllat tjera dhe ndoshta do të hapte rrugën për më shumë njohje, së paku nga disa vende të BE-së që akoma nuk e kanë njohur Kosovën[15].

Më në fund BE flet lidhur me arsimin. Kjo duhet të jetë shtylla kryesore e investimeve. Zyrtar për arsim në qeveri, Prishtinë, tetor 2016

15 Ja vlen të theksohet që e njëjta metodë ishte përdorur kur BE-ja e lansoi dialogun mbi normalizimin e marrëdhënieve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë. Zyrtarët e Qeverisë së Kosovës kanë pritur që së paku tri shtete që nuk e kanë njohur Kosovën (Sllovakia, Rumania dhe Greqia) do të njihnin Kosovën si rrjedhojë e Marrëveshjes së Brukselit të 19 prillit 2013. Intervistat e Grupit për Ballkan, Prishtinë, qershor 2013.

3. MUNDËSITË DHE SFIDAT

ARE ka të bëjë me reformimin e qeverisjes dhe kontekstin socio-ekonomik në Kosovë. Kjo do të ndihmojë Kosovën që të zbatojë MSA-në në shumë fusha me prioritet, të sigurojë përkrahje direkte buxhetore dhe të promovojë vlerat e BE-së. Është një mundësi që qeveria duhet ta përdorë për transformimin e qeverisjes, në politikë-bërjen, arsimin dhe klimën e të bërit biznes. Sidoqoftë, akoma ka një numër sfidash: mungesa e vullnetit, jo-stabiliteti i vazhdueshëm politik dhe kapacitetet e dobëta mund të vonojnë këto reforma. Korniza kohore për ARE është po ashtu shumë e shkurtër; aty parashihet zbatimi i 130 veprimeve brenda vitit 2017, mirëpo nuk janë përfshirë në buxhet, apo në Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve apo në planin e punës së qeverisë për vitin e ardhshëm.

Përkundër dallimeve, partitë politike duhet të pajtohen në qasjen strategjike për integrime Euro-Atlantike. Angazhimi për integrim në BE duhet të ndahet ndërmjet qeverisë dhe opozitës.
Diplomat Perëndimor, Prishtinë, shtator 2016

Formati ARE i dialogut të nivelit të lartë është pjesë e Strategjisë për Zgjerim të Bashkimit Evropian, duke përdorur kushtëzime për të inkurajuar shtetet aspiruese për të ndërmarrë reformat e nevojshme. Kjo ka transformuar vendet ish sovjetike dhe komuniste në demokraci të konsoliduara dhe shtete anëtare të BE-së. Si një "mësim i nxjerrë", që në vetvete është politikë zgjeruese e BE-së, ajo ishte aplikuar në mënyrë më strikte me vendet e Ballkanit Perëndimor. Reforma në drejtësi, reforma në administratë publike dhe qeverisja ekonomike janë emëruesit e përbashkët të reformave të të gjitha vendeve të Ballkanit Perëndimor[16]. Zbatimi i Agjendës së Reformave do të ndihmojë Kosovën që t'i bashkohet fqinjëve të vetë në agjendën e BE-së.

Ne dëshirojmë të dyja, reformat dhe integrimin në BE... Ne do të kërkojmë nga qeveria dhe BE-ja që kjo të arrihet.
Aktivist i shoqërisë civile, Prishtinë, tetor 2016

ARE pritet që të sjellë një numër përparësishë, por në aspekt të prioritizimit dhe shpejtimit të reformave kryesore, kjo nuk thekson qëllimin që dëshiron të arrijë, rezultatin përfundimtar për rrugën integruese të Kosovës në BE. Nuk ka asnjë garancion për ndonjë hap tutje në avancimin e procesit të integrimit në BE, duke mos përmendur dhënien e statusit të kandidatit. Qeveria dëshiron që ARE të çojë drejt aplikimit të Kosovës për vend kandidat deri më 2018[17]. Vetë ARE është krijuar që të përmbushet brenda një viti dhe nuk ka plan të veprimit për vitin 2018.

Dështimi për të marrë liberalizimin e vizave do të dëmtojë secilin dialog me BE-në. Askush nuk i beson qeverisë dhe BE-së.
Aktivist i shoqërisë civile, Prishtinë, nëntor 2016

BE-ja nuk ka përgjigje për këtë. Agjenda nuk ofron rezultate konkrete, gjë që shkakton panikë te shumë zyrtarë vendorë. Sidoqoftë, zyrtarët e BE-së vazhdojnë të insistojnë në inicimin e ARE, me pikëpamjen që të konsiderojnë se çfarë mund të bëhet në lidhje me statusin e Kosovës në një datë të mëvonshme. Në mënyrë që Komisioni Evropian të mund të argumentojë në favor të Kosovës, nëse po dhe kur ARE zbatohet, këto reforma duhet të vëzhgohen nga Brukseli dhe shtetet anëtare[18].

Ne nuk mund të flasim për statusin e vendit kandidat për Kosovën, por ne mund të përdorim ARE për të treguar progresin e Kosovës drejt BE-së
Zyrtar i BE-së, Bruksel, gusht 2016

Për këto dhe arsye tjera, imazhi i BE-së në mesin e kosovarëve është zbehur. Marrëveshja e demarkacionit me Malin e Zi ka pasqyruar se si kërkesa/kritere të veçanta në procesin e liberalizimit të vizave mund të rrezikojnë tërë procesin. Qeveria nuk arriti të zgjidhte çështjen dhe kjo temë ka shkaktuar krizë të paparë në Kosovë.

16 Bashkëpunimi me Gjykatën Penale Ndërkombëtare për ish-Jugosllavinë ka qenë një kusht tjetër i rëndësishëm për Kroacinë dhe Serbinë. Tani, dialogu mbi normalizimin e marrëdhënieve me Kosovën mbetet një nga kushtet kryesore për Serbinë.

17 Një zyrtar i BE-së është ankuar që Kosova ka kërkuar statusin e vendit kandidat pa filluar zbatimin e MSA-së. Intervista e Grupit për Ballkan, zyrtarë të qeverisë dhe të BE-së, Prishtinë, Bruksel, korrik-tetor 2016.

18 Intervista e Grupit për Ballkan, Bruksel, gusht 2016

Zbatimi i ARE mund të rrezikohet edhe nga zhvillimet e brendshme, p.sh. zgjedhjet e jashtëzakonshme. Si një dialog i nivelit të lartë, me reformat kryesore që synojnë të prekin funksionimin e partive politike dhe institucioneve, BE-ja mund ta humbas partnerin vendor. Çdo proces zgjedhor dhe si rrjedhojë zvarritja e formimit të qeverisë, gjë që është parë pas zgjedhjeve të vitit 2014, do të krijojë një vakum në institucione, përgjatë së cilës administrata publike do të funksionojë me vështirësi.

Përveç kësaj, konfuzioni i krijuar lidhur me rolin koordinues në procesin e integrimit në BE pas largimit të Ministrit të Integrimeve Evropiane dhe thirrjeve për shuarje dhe shkrirje të Ministrisë dëmtuan shumë motivimin në këtë resor, që si pasojë kishte largimin e një pjese të stafit. Edhe pse më e keqja ka kaluar dhe Ministria mbetet, shtyrja e emërimit të ministrit të ri tashmë ka krijuar vakum dhe mund të ndikojë në zbatimin efikas të ARE-s[19].

Qeveria nuk është e gatshme për të zbatuar ARE, e cila nuk është e përfshirë në planin e punës të qeverisë. Shumë e shohin atë si një dokument tjetër i reformave krahas MSA-së, Programit për Reformë Ekonomike, Strategjisë për Zhvillim Kombëtar si dhe shumë agjencive dhe organeve tjera koordinuese. BE-ja përkrah të gjitha këto programe të reformave, përderisa zyrtarë qeveritar dhe burokrat argumentojnë kundër platformave të reja të reformave duke u ankuar për dyfishim të përpjekjeve[20]. Implikimet buxhetore të ARE nuk janë planifikuar në buxhetin e vitit 2017 dhe në Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve (2017-2019). BE-ja dhe donatorë tjerë do të duhet të përkrahin të gjitha komponentët e ARE-s[21].

Pse na duhet ARE? Qeveria jonë duhet të zbatojë të gjitha reformat pa BE-në.
Aktivist i shoqërisë civile, Prishtinë, nëntor 2016

ARE nuk do të zbatohet pa përfshirjen e të gjitha institucioneve. Parlamenti dhe partitë politike duhet të përkrahin atë plotësisht.
Zyrtar qeveritar, Prishtinë, tetor 2016

Institucionet janë subjekt i partive politike. Reformat duhet të fillojnë nga këto të fundit.
Zyrtar qeveritar, Prishtinë, korrik 2016

PËRFUNDIME

ARE ka potencialin për të qenë një plan konkret i veprimeve që do të mundësonte ndryshime në Kosovë. Plani është ambicioz, duke marrë parasysh kontekstin, por i arritshëm nëse ka vullnet të mjaftueshëm. Korniza kohore për ARE është një pengesë. Për të përfunduar reformat, të gjitha institucionet duhet të koordinohen dhe duhet të ndodhë dialogu me partitë në opozitë dhe me shoqërinë civile. Shoqëria civile duhet gjerësisht të përfshihet dhe të fokusohet në agjendë në mënyrë që kjo përpjekje të ketë sukses. Krizat e ashpra institucionale dhe politike të Kosovës në të kaluarën e kanë mënjanuar fokusin diku tjetër derisa liderët dhe anëtarët e partive politike kanë treguar pak vullnet për të ndërmarrë reforma apo për të bashkëpunuar.

Veprimet e planifikuara të ARE mund të përmirësojnë performancën e institucioneve dhe klimën socio - ekonomike. Ajo mund të ndihmojë që të mbajë reformat në fokus dhe të bëjë prioritizimin e ndryshimeve që kanë më së shumti nevojë. Qeveria dhe Kuvendi duhet të prioritizojnë shtyllën NJË. Për të fituar përkrahje, institucionet dhe partitë politike duhet të fillojnë së pari me reforma të brendshme. Transparenca dhe llogaridhënia e financimit

19 Grupi për Ballkan ka avokuar vazhdimisht kundër transformimit dhe shkrirjes së Ministrisë së Integrimeve Evropiane në resore tjera, duke folur me liderë dhe partnerë në Bruksel. Integrimi Evropian nuk është detyrë e vetëm një qeverie.

20 Pse BE-ja po krijon një pako tjetër të reformave. Të gjitha këto janë të shpërndara në MSA, PRE, NDS, ka argumentuar një zyrtar qeveritar. Intervista e Grupit për Ballkan, Prishtinë, shtator 2016.

21 Po aty

Partitë tona politike nuk dëshirojnë të auditohen. Sigurisht jo para zgjedhjeve të ardhshme. Shumë njerëz, madje nuk u besojnë raporteve të auditimit.
Deputet, Prishtinë, tetor 2016

Mos bisedo për ligjet. Subjektet tona dinë se si të kalojnë ligjet por jo se si t'i zbatojnë ato.
Zyrtar qeveritar, Prishtinë, tetor 2016

të partive politike duhet të jetë prioritet kryesor. Kërkesat e qarta për auditime të pavarura, raportimi financiar dhe konfliktet e interesit duhet të kontrollohen. Sigurimi i emërimeve të bazuara në meritokraci dhe jo-politike, rritja e llogaridhënies së agjencive të pavarura dhe ri-emërimi i anëtarëve të bordit mund të sigurojë përkrahjen e qytetarëve dhe të shoqërisë civile në këtë proces kaq të rëndësishëm. Disa donatorë, sikurse Britania e Madhe, kanë ofruar përkrahje konkrete përmes një kompanie të specializuar për të përkrahur punësimin e profesionistëve në bordet dhe agjencitë e pavarura.

Në anën tjetër, BE-ja duhet të ofrojë përkrahje buxhetore për procesin e reformave dhe të monitorojë nga afër zbatimin në praktikë, sidomos të shtyllës një, krahas përkrahjes së aktiviteteve të shoqërisë civile për monitorimin e ARE. BE-ja duhet të përdorë MSA-në, ARE dhe programe tjera për të nxitur perspektivën evropiane, dhe të trasojë rrugën për arritjen e statusit të vendit kandidat për Kosovën.

SHTOJCA I
AGJENDA PËR REFORMA EVROPIANE

Plani i Veprimit për zbatimin e reformave kryesore

	Prioritetet	Veprimet dhe treguesit
I. Qeverisja e Mirë dhe Sundimi i Ligjit		
1.1	Rishikimi dhe miratimi i legjislacionit që e bënë të detyrueshëm pezullimin dhe/ose largimin e zyrtarëve publik të akuzuar dhe dënuar për korrupsion.	1. Koncept dokumenti mbi ndryshimin e legjislacionit në fuqi për të siguruar pezullimin dhe/ose largimin e detyrueshëm të zyrtarëve publikë të akuzuar dhe dënuar për korrupsion; 2. Miratimi i legjislacionit për të siguruar pezullimin dhe/ose largimin e detyrueshëm të zyrtarëve publik të akuzuar dhe dënuar për korrupsion.
1.2	Ndryshimi i ligjit për konfliktin e interesit dhe rregulloret e ndërlidhura, duke i harmonizuar me standardet evropiane dhe duke paraqitur kushtet e sakta në të cilat zyrtarët publik mund të kenë punësim apo emërim shtesë.	1. Ligji për parandalimin e konfliktit të interesit në ushtrimin e funksioneve publike duhet të ndryshohet, në harmoni me rekomandimet e BE-së: a) duhet të përcaktohen qartë kategoritë e zyrtarëve publik; b) duhet të theksohen qartë aktivitete që zyrtarëve iu lejohet dhe iu ndalohet ti kryejnë përderisa mbajnë postin; c) duhet të theksohen qartë aktivitete që zyrtarët e kanë të ndaluar t`i ushtrojnë pas përfundimit të mandatit; d) duhet të theksohen qartë obligimet e zyrtarëve dhe eprorëve të tyre në situata të konfliktit të interesit; e) duhet të theksohen qartë procedurat që duhet aplikohen pas paraqitjes së konfliktit të interesit.
1.3	Sigurimi i transparencës dhe llogaridhënies në financimin e partive politike: a. Realizimi i auditimeve të pavarura të financave të partive për vitet 2013-2015; b. Sigurimi i publikimit të raporteve financiare të partive politike, siç parashihet me ligj.	1. Publikohen raportet financiare të partive politike dhe të ndërmerren veprim efikas për zbatim kundër atyre që nuk e përmbushin këtë; 2. Të ofrohet financim adekuat për prokurimin e shërbimeve të auditimit për raportet financiare të partive politike; 3. Përzgjidhen auditorët e pavarur nëpërmjet thirrjes së hapur; 4. Ndryshohet ligji për financimin e partive politike për të siguruar transparencë, llogaridhënie dhe zbatim dhe sanksione efikase, në bazë të konsultimeve të gjera publike.
1.4	Realizimi i rishikimit të pavarur të mekanizmave të llogaridhënies së të gjitha institucioneve të pavarura, agjencive dhe organeve rregullatore, përcjelljen e rekomandimeve të tyre dhe miratimin e masave legjislative që përcaktojnë qartë rolet, përgjegjësitë dhe linjat e llogaridhënies së këtyre institucioneve.	1. Kryhet një analizë cilësore e agjencive të pavarura dhe agjencive të pavarura rregullatore (analiza mbi rregulloren e marrëdhënies së punës, pagave, themelimin dhe organizimin e agjencive); 2. Zotohet mbi zbatimin e rekomandimeve që dalin nga analiza cilësore; 3. Zhvillohet një koncept dokument për projektligjin mbi organizmin e administratës publike, shërbimin civil dhe pagat; 4. Miratohet pakoja legjislative mbi shërbimin civil, pagat dhe organizimin e administratës publike.

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
1.5	Sigurimi se pakoja e planifikuar legjislative, që mbulon shërbimin civil, pagat dhe organizimin e administratës shtetërore, përgatitet në mënyrë të koordinuar në një proces gjithëpërfshirës dhe të bazuar në dëshmi në bazë të koncept dokumenteve të dakorduara në nivel qeveritar.	1. Hartohen koncept dokumente për projektligjet mbi: shërbimin civil, pagat dhe organizimin e administratës publike; dhe, 2. Të miratohet pakoja legjislative mbi shërbimin civil, pagat dhe organizimin e administratës publike.
1.6	Sigurimi i një proces i përzgjedhjes që është transparente,i bazuar në merita dhe jo-politik, në harmoni me ligjin, për të gjitha institucionet e pavarura, agjencitë dhe organet rregullative, si dhe në kompani publike; zbatimi i plotë i rekomandimeve nga Agjencia e Kosovës Kundër Korrupsionit (AKK-DLK-3113/15).	a. Ndryshimi i legjislacionit në fuqi për përzgjedhjen e institucioneve të pavarura për të siguruar procedura të fuqishme, transparente dhe të bazuara në merita të përzgjedhjes së kandidatëve: - Publikimi i CV-ve të kandidatëve në listë të ngushtë; - Përfshirja e shoqërisë civile në komisionet përzgjedhëse, në bazë të një përzgjedhje transparente dhe të hapur të përfaqësuesve të shoqërisë civile; - Fuqizimi dhe qartësimi i kritereve minimale për kandidatët përmes përfshirjes së kritereve të ngjashme me nenin 17 paragrafi 2 i ligjit mbi NP-të, për shembull, në ndryshimet në ligjin mbi konfliktin e interesit, duke i bërë kështu të aplikueshme në të gjitha agjencitë e pavarura dhe organet rregullative. b. Qeveria zotohet të veprojë sipas rekomandimeve të lëshuara nga AKK më datë 15.02.2016 (AKK-DLK-3113/15) në lidhje me emërimet në 9 borde të NP-ve: - Formulari/deklarata nën betim ndryshohet për të pasqyruar ligjin, për të gjitha emërimet e ardhshme; - ZKM-ja ndërmerr veprim sipas nenit 17.5 të ligjit (d.m.th 17.5 Çdo person i cili mban ose aplikon për një pozitë të drejtorit duhet të japë një deklaratë nën betim në të cilën deklaron se ai/ajo i përmbush kushtet e kualifikimit, pavarësisë dhe ato të përshtatshmërisë profesionale sipas paragrafëve 1-3 të këtij neni. Çdo përgënjeshtrim material – qoftë i qëllimshëm ose nga neglizhenca – ose ndryshim material nga informatat e dhëna në deklaratën e sipër cekur do të rezultojë në shkualifikimin e menjëhershëm dhe, nëse është e aplikueshme, largimin e personit); - ZKM-ja ndërmerr veprime kundër zyrtarëve që kanë hartuar këtë formë/deklaratë që nuk është në përputhje me ligjin; - Sigurohet zbatimin e MM të nënshkruar ndërmjet kuvendit, qeverisë në njërën anë dhe ambasadës së MB në Prishtinë në anën tjetër, për emërimet e anëtarëve të bordit të institucioneve të pavarura dhe agjencive.

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
1.7	Zbatimi i vendimit e qeverisë të muajit mars 2016 mbi futjen e prokurimit të detyrueshëm, së bashku me afatet kohore të përmendura aty.	1. Fillohet faza e dytë e pilot projektit të e-prokurimit; 2. Zbatohen ndryshimet e ligjit të prokurimit në platformën elektronike; 3. Trajnohen zyrtarët publik në nivel lokal; 4. Certifikohen zyrtarët publik në nivel qendror; 5. Certifikohen zyrtarët publik në nivel lokal; 6. Testohen modulet elektronike të prokurimit; 7. Hartohen udhëzimet operative mbi e-prokurimin. Qeveria duhet ti ofrojë publikut të dhëna standarde të lexueshme nga makina në kohë reale të kontratave të prokurimit.
1.8	Fuqizimi i kapaciteteve të Departamentit Ekonomik dhe Divizionit Fiskal në Departamentin Administrativ të Gjykatës së Shkallës së Parë në Prishtinë, përfshirë në fushat e tatimit dhe doganave, me qëllim të reduktimit të rasteve të grumbulluara.	KGJK do të realizojë një vlerësim të nevojave për rritjen e numrit të gjyqtarëve në Gjykatat Themelore Ekonomike. Vlerësimi do të përcaktojë kostot e buxhetit, si dhe kapacitetet njerëzore të nevojshme për reduktimin e rasteve të grumbulluara në Gjykatat Themelore Ekonomike.
1.9	Vazhdimi i fuqizimit të regjistrit mbi luftën kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar, përfshirë nëpërmjet fuqizimit të kapacitetit të Prokurorisë Speciale që heton dhe ndjek penalisht raste të nivelit të lartë.	1. Plotësim-ndryshimi i Ligjit mbi Prokurorin e Shtetit për të mundësuar rritjen e numrit të prokurorëve në Prokurorinë Speciale, për hetimin dhe ndjekjen penale të rasteve të korrupsionit dhe krimit të nivelit të lartë; 2. Ofrimi i trajnimeve për ngritjen e kapaciteteve të Prokurorisë Speciale për të kryer hetime financiare dhe për të konfiskuar pasuri.
II. Konkurrueshmëria dhe Klima e Investimeve		
2.1	Promovimi i investimeve të huaja direkte: a. Fuqizimi në mënyrë të konsiderueshme i kapaciteteve dhe përmirësimi i organizimit të portfolios së brendshme të Agjencisë së Kosovës për Investime për ti mundësuar përmirësimin e performancës për promovimin dhe mbështetjen e investimeve, sektorit privat dhe zhvillimit të NVM-ve; b. Krijimi i një program të shërbimit dhe kujdesit pasues për investitorët e mundshëm dhe mekanizmin e ankesës që ka kompetenca të mjaftueshme për ofrimin e shërbimeve të tilla.	a.1. Shqyrtim i thellë i fushëveprimit të përgjegjësive të KIESA, aktiviteteve të saj dhe përshkrimeve të punës; a.2. Ristrukturimi i KIESA për ti mundësuar që të përmbush me efikasitet përgjegjësitë e saj dhe të zbatojë prioritetet, ndarjen e burimeve të duhura dhe rekrutimin e punonjësve të kualifikuar; a.3. Zhvillimi i kapaciteteve të personelit të KIESA për dizajnimin dhe zbatimin e shërbimeve dhe programeve; a.4. Themelimi i Bordit Këshillues në kuadër të KIESA me pjesëmarrjen e komunitetit biznesor dhe përfshirjen e fuqishme të Zyrës së Kryeministrit. b.1. Përgatitja dhe fillimi i zbatimit të shërbimeve dhe programeve të kujdesit pasues për investitorët.

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
2.2	Përmirësimi i mjedisit biznesor a. Fokusimi në përmirësimin e treguesve të raportit "Të të bërit biznes" të Bankës Botërore. b. Harmonizoni rregullat me standarde ndërkombëtare të kontabilitetit, auditimit dhe raportimit financiar. c. Reduktimi i barrës rregullative ndaj firmave, në veçanti përmes bërjes transparente të tarifave dhe procedurave të kërkuara për leje dhe licence. d. Prezantimi i ndryshimeve legjislative për të përmirësuar menaxhimin, koordinimin dhe zbatimin e mbikëqyrjes së tregut. e. Përafrimi i legjislacionit, përmirësimi i kapaciteteve të Organeve të Konkurrencës dhe Ndihmës Shtetërore dhe sigurohet që fillojnë zbatimin e mandatit të tyre.	a.1. Këshilli Kombëtar për Zhvillim Ekonomik lehtëson reformën e të bërit biznes duke u fokusuar në rezultatet dhe arritjet në takimet e saj të rregullta; a.2. Përmirësimi i renditjes për zgjidhjen e paaftësisë paguese nëpërmjet zbatimit efikas të kornizës ligjore për falimentimin; a.3. Shkurtimi i procedurave, kohës dhe kostos për marrjen e lejeve ndërtimore, përfshirë nëpërmjet ndryshimit të Udhëzimit Administrativ Nr. 10/2013 për Përcaktimin e Procedurave për Dorëzimin dhe Shqyrtimin e Kërkesave për Kushte Ndërtimore si dhe për Leje ndërtimore në K2 2017; a.4. Regjistrimi online i bizneseve është vënë në dispozicion; a.5. Numri biznesor është unifikuar. b.1. Ligji për kontabilitet, raportim financiar dhe auditim, i hartuar; b.2. Konsultimet publike me Shoqërinë Civile dhe partnerët zhvillimor, të mbajtura; b.3. Ligji, i miratuar nga Kuvendi. c.1. Ligji i ri për shoqëritë tregtare është konsultuar me shoqërinë civile dhe akterët relevantë dhe është miratuar; c.2. Legjislacioni sekondar i ligjit për shoqëritë tregtare, i miratuar; c.3. Regjistri Qendror Online për Licenca dhe Leje është përditësuar më tej, përfshirë tarifat dhe procedurat e kërkuara për marrjen e lejeve dhe ngarkimi i formularëve të aplikimit në bazën e të dhënave; d.1. Ligji për inspektimet e përgjithshme i hartuar për të reformuar aspektet kryesore procedurale, institucionale dhe funksionale; d.2. Konsultimet publike me shoqërinë civile dhe akterët tjerë relevant, të mbajtura; d.3. Ligji për inspektimet e përgjithshme, i miratuar. e.1. Fuqizimi i procedurave dhe kapaciteteve të brendshme në Autoritetin Kosovar të Konkurrencës për realizimin e hetimeve; e.2. Autoriteti i Konkurrencës duhet të hulumtojë dhe përgatis një raport mbi gjendjen aktuale të monopoleve në tregun në Kosovë, me rekomandimet e duhura; e.3. Përafrohet dhe ndryshohet ligji për ndihmë shtetërore dhe përafrohet legjislacioni sekondar; e.4. Siguroni pavarësinë operative dhe kapacitete të mjaftueshme për të përmirësuar efikasitetin e kontrollit të tij në ndihmën shtetërore.

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
2.3	Zbatimi në mënyrë sistematike i strategjisë dhe planit të veprimit të miratuar për luftimin e ekonomisë joformale.	1. Realizohen vlerësime të pavarura sektoriale të rrezikut, duke u fokusuar në sektorët më të cenueshëm ndaj ekonomisë joformale, krimeve financiare, pastrimit të parave, financimit të terrorizmit (duke mbuluar aspektin gjinor); 2. Rishikohet Plani i Veprimit duke marrë parasysh të gjeturat nga vlerësimi i rrezikut; 3. Përmirësohet më tej pajtueshmëria tatimore dhe zbatimin në mënyrë që të mbrohet interesi i fiskal i vendit, të sigurohen të drejtat e punonjësve dhe të sigurohet konkurrencë e drejtë në fushën e biznesit; 4. Fuqizohet qasja ndër-institucionale dhe mekanizmat në fushën kundër pastrimit të parave, krimit financiar, financimit të terrorizmit dhe korrupsionit, përfshirë parandalimin, hetimet, vlerësimet dhe operimet (me ndihmën e projektit IPA 2015); 5. Raporte të rregullta tremujore, të përgatitura, konsultuara dhe publikuara** .
2.4	Mbështetja e zhvillimit të NVM-ve: a. Ndërmarrja e masave pasuese bazuar në rekomandimet e vlerësimit rreth „Aktit të Bizneseve të Vogla". b. Miratimi i masave konkrete për të përmirësuar infrastrukturën dhe standardet e cilësisë. c. Prezantimi i programeve dhe instrumenteve të eksportit për ndihmuar që NMV-të të integrohen në zinxhirët global të vlerës, me qëllim të mbështetjes së ndërkombëtarizimit të tyre. d. Miratimi i masave për të thelluar dhe zgjeruar ndërmjetësimin financiar me qëllim të rritjes së qasjes së NMV-ve në financa.	a.1. Struktura e koordinimit të ABV është themeluar, përfshirë pikat e kontaktit për secilën ministri; a.2. KIESA fuqizon përpjekjet e gjera koordinuese të qeverisë për zbatimin e rekomandimeve nga vlerësimi i Aktit të Bizneseve të Vogla, përfshirë nëpërmjet takimeve të rregullta koordinuese. b.1. Avancimi dhe përditësimi i rregullt i uebfaqes, për tu përdorur si një platformë informuese online për bizneset, përfshirë këtu dhe infrastrukturën e cilësisë; b.2. 10 punëtori, të organizuara me qëllim të informimit të bizneseve sa i përket infrastrukturës së cilësisë dhe detyrimet që rrjedhin nga legjislacioni specifik vertikal, përfshirë këtu dhe promovimin e uebfaqes si platformë informuese; b.3. Zhvillimi i mëtejshëm i kapaciteteve njerëzore në fushën e infrastrukturës së cilësisë, duke përfshirë mënyrën nëpërmjet trajnimit të stafit (organizimi i 30 moduleve të trajnimit) dhe organeve të vlerësimit të konformitetit; b.4. 1,500 standarde, të miratuara me fokus në zonën e harmonizuar; b.5. Laboratorët metrologjik ekzistues, të furnizuar me pajisje; b.6. Ligji mbi shërbime, i hartuar dhe konsultuar me shoqërinë civile dhe akterë tjerë relevant; b.7. Ligji mbi shërbime, i miratuar (transpozimi i pjesshëm i Direktivës 123/EC mbi shërbime); b.8. Pika e vetme e kontaktit për shërbime, e themeluar dhe funksionale. c.1. Bizneset, të mbështetura për të rritur konformitetin e produktit të tyre (certifikimi i produktit) dhe ndërkombëtarizimin e tyre; c.2. Kosova i bashkohet Rrjetit Evropian të Ndërmarrjeve; c.3. Kosova merr pjesë në programin COSME për mbështetjen e NVM-ve në lehtësimin e qasjes në financa, përmirësimin e qasjes në tregje dhe rritjes së konkurrencës dhe kulturës ndërmarrëse. d.1. Miratimi i ligjit për bankat, institucionet mikrofinanciare dhe institucionet financiare jobankare; d.2. Futja në funksion e Fondit Kosovar për Garantimin e Kredive (FKGK).

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
2.5	Zhvillimi i mëtejshëm i disa statistikave sektoriale, kyçe për politikë bërje në fushën e llogarive kombëtare, statistikave të biznesit, statistikave të energjisë dhe atyre sociale.	1. Vonesat e publikimit, të reduktuara për PBB-të vjetore dhe tremujore përkatëse dhe statistikat e llogarive të qeverisë, përfshirë këtu publikimin në kohë të statistikave financiare të qeverisë me metodologjinë e ESA 2010; 2. Prodhimi dhe publikimi i statistikave afatshkurtra të biznesit, të përmirësuara (vëllimit të prodhimit industrial dhe indekset e çmimeve); 3. Rezultatet nga statistikat e Anketës së Fuqisë Punëtore, të shpërndara në baza tremujore, dhe cilësia e tyre, e përmirësuar; 4. Anketa mbi të ardhurat dhe kushtet e jetesës, e kryer; 5. Publikimi i statistikave të energjisë, të reduktuara dhe statistikat vjetore të efiçiencës së energjisë, të prodhuara në përputhje me standardet ndërkombëtare.
2.6	Përmirësimi i lidhjes rajonale a. Zbatimi i projekteve të investimeve publike individuale me prioritet, në veçanti duke miratuar raportin e rishikuar të zbatimit të klauzolës së investimeve, në bazë të "Listës prioritare të projekteve infrastrukturore". b. Zbatimi i të gjitha 'masave të buta' të mbetura të lidhjes, dhe reformat përkatëse të politikave mbi transportin dhe energjinë.	a.1. Qeveria miraton raportin e rishikuar mbi zbatim, për klauzolën e investimeve; a.2. Numri i marrëveshjeve financiare, i ratifikuar në Kuvend në lidhje me projektet brenda Klauzolës së Investimeve, e aprovuar nga KKI dhe qeveria. <u>Energjia</u> 6.b.i. Legjislacioni dytësor që rrjedh nga ai primar, i miratuar; 6.b.ii Çmimet e parregulluara të energjisë: 1. Rregulla për vendosjen e çmimeve të operatorit të sistemit të shpërndarjes (Rregulla për Çmimet e OSSH-së), e ndryshuar dhe miratuar; 2. Rregulla për vendosjen e çmimeve të furnizuesit publik të energjisë elektrike (Rregulla për Çmimet e FPEE-së), e miratuar; 3. Rregulla për vendosjen e çmimeve të operatorit të sistemit të transmisionit dhe të tregut (Rregulla për Çmimet e OST/OT-së), e miratuar. 6.b.iii. Tregu i përbashkët energjetik me Shqipërinë, i krijuar; 6.b iv. Tregu i aksioneve energjetike me Shqipërinë - KOSTT (një ditë përpara dhe brenda ditës), i krijuar; 6.b.v. Furnizuesit e rinj të energjisë elektrike, të krijuar; 6.b.vi. Marrëveshja ndërmjet KOSTT-EMS, e zbatuar; 6.b.vii. Kodi i rrjetit të KOSTT-it, i harmonizuar me atë të ENTSO-E. <u>Transporti</u> 6.b.1. Hapja e tregut të transportit; 6.b.1.1. Zbatimi i strategjisë së reformës hekurudhore; 6.b.2. Krijimi i një sistemi konkurrues, të besueshëm dhe të sigurt sa i përket transportit; 6.b.2.1. Përmirësimi i sigurisë në rrugë. Synimi i uljes së objekteve me 20% krahasuar me vitin e referuar 2014; 6.b.2.2. Lehtësimi i tregtisë dhe transportit; 6.b.2.3. Vendosja e sistemit inteligjent të transportit (SIT) në Rrjetin Kryesor; 6.b.2.4. Krijimi i sistemit funksionues të mirëmbajtjes, duke siguruar që asnjë seksion të mos ketë gjendje të keqe/shumë të keqe; 6.b.3. Rritja e efektivitetit të Procedurave të kalimit të kufirit; 6.b.3.1. Marrëveshjet efektive të kalimit kufitar; 6.b.3.2. Zbatimi i strategjisë për Menaxhimin e integruar të kufirit (MIK).

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
2.7	2.7. Rritja e sigurisë së energjisë dhe miratimi i strategjisë gjithëpërfshirëse të energjisë për periudhës 2017-2026: a. Vendosja për modalitetet e pronësisë për Kosova B dhe për investimet e reja në gjenerimin e energjisë, dhe dekomisionimi i Kosova A. b. Miratimi i Planit të Veprimit të përditësuar mbi burimet e ripërtërishme. c. Vlerësimi i modaliteteve më të mira për krijimin e mekanizmit për financimin e efiçiencës së energjisë dhe masat mjedisore në sektorin publik dhe atë të rezidencial, dhe nxitja e përdorimit të plotë të iniciativave ekzistuese siç është Programi Rajonal për Efiçiencë.	7. Miratimi i një strategjie gjithëpërfshirëse të energjisë për periudhën 2016-2025 e cila është në përputhje me standardet mjedisore dhe sociale të BE-së 7.a. i. Vendimet për modalitetet e pronësisë së Kosova B, të marra; 7.a.ii. Investimet e reja në gjenerimin e energjisë (të gjitha burimet); 7.a.iii. Afati i fundit për dekomisionimin e Kosovës A, të jetë fiks; 7.b.i. Raporti i dytë mbi ecurinë e zbatimit të Planit Kombëtar të Veprimit për BRE, i përgatitur; 7.b.ii. Miratimi i planit për burimet e ripërtrirshme, i përditësuar, duke përfshirë masat e duhura për të siguruar që Kosova po arrin 25% të objektivave të energjisë së ripërtrirshme në vitin 2020; 7.c.i. Misioni i TAIEX për të vlerësuar modalitetet e mekanizmit të financimit për efiçiencën e energjisë dhe masat e marra mjedisore; 7.c.ii. Vlerësimi dhe marrja e vendimeve për modalitetet e mekanizmit të financimit për të mbështetur investimet në efiçiencën e energjisë dhe mjedisit; 7.c.iii. Miratimi i planit të veprimit 2016-2018 mbi efiçiencën e energjisë; 7.c.iv. Miratimi i ligjit mbi performancën e energjisë në ndërtesa; 7.c.v. Miratimi i legjislacionit sekondar, që transpozon Direktivën 2010/31/EU nëpërmjet; a) Rregullores për përcaktimin e performancës minimale të energjisë në ndërtesat e reja të banimit, ndërtesat nën renovim dhe llojet e tjera të ndërtesave të banimit; b) Rregullores për certifikatën e performancës së energjisë për ndërtesat e reja dhe ndërtesave të tjera; c) Rregullores për inspektimin e sistemit të ngrohjes dhe pajisjeve për kondicionimin e ajrit.
III. Punësimi dhe arsimi		
3.1	Miratimi dhe zbatimi i Strategjisë Sektoriale për Punësimin dhe Politikën Sociale 2015-2020 dhe miratimi i Planit të Veprimit 2017-2018 për zbatimin e strategjisë.	1. Strategjia Sektoriale është hartuar dhe konsultuar me akterët përkatës, përfshirë komunitetin e donatorëve; 2. Strategjia Sektoriale dhe Plani i saj i Veprimit, të miratuara. 3. Buxheti për zbatimin e strategjisë është ndarë.
3.2	a. Krijimi i një plani të veprimit për trajtimin papunësisë tek të rinjtë në bazë të një vlerësimi të sfidave dhe duke u fokusuar në përmirësimin e rezultateve të arsimit dhe mbështetjen e kalimit nga shkolla në punë. b. Ndërmarrja e masave për rritjen e pjesëmarrjes së grave në tregun e punës.	a.1 Plani i veprimit me tregues të qartë për trajtimin e papunësisë tek të rinjtë, është hartuar; a.2 Draft Plani i veprimit është konsultuar me akterët përkatës, përfshirë komunitetin e donatorëve; a.3 Plani i veprimit me tregues të qartë për trajtimin e papunësisë tek të rinjtë, është miratuar. b.1 Rritet asistenca e pranuar nga gratë nga shërbimi i punësimit; b.2 Draft analiza e pengesave në punësimin e femrave është bërë në konsultime me akterët relevant; b.3 Përdorimi i analizës për zhvillimin e masave të duhura për përmirësimin e papunësisë së grave.

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
3.3	Sigurimi i zbatimit të ligjit mbi agjencinë e punësimit, në veçanti nëpërmjet funksionalizimit të agjencisë për punësim dhe ndarjes së buxhetit të nevojshëm për të siguruar që është në gjendje të iniciojë masat aktive të tregut të punës me rezultate të prekshme.	1. Realizimi i një vlerësim të nevojave të tregut të punës (përfshirë mbi AAP); 2. Përzgjedhja e Drejtorit të Agjencisë së Punësimit dhe Bordit Këshillues është përfunduar dhe rregulloret e punës për Agjencinë e Punësimit janë miratuar; 3. Masat aktive të tregut të punës janë zbatuar nga Agjencia e Punësimit (thirrjet për aplikime janë lansuar, mbështetja financiare është dhënë sipas rezultateve të thirrjeve).
3.4	Miratimi i legjislacionit të mbetur që ofron bazën për reforma të politikave në sektorin e arsimit.	1. Projektligji i rishikuar mbi arsimin e lartë, i miratuar; 2. Projektligji mbi profesionet e rregulluara në Kosovë, është miratuar; 3. Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë 2017-2021 është miratuar nga qeveria dhe është ndarë buxheti i nevojshëm për të siguruar zbatimin e tij;
3.5	Përmirësimi i cilësisë së arsimit nëpërmjet: a. Rritjes së vijueshmërisë së arsimit parashkollor. b. Realizimi i vlerësimit/ vlerësimit të jashtëm dhe përshpejtimi i zbatimit të kurrikulave të reja, përfshirë me tekstet e reja shkollore në arsimin para-universitar. c. Krijimi i mekanizmave për vlerësimin dhe përmirësimin e programeve të trajnimit fillestar dhe në shërbim të mësimdhënësve. d. Përmirësimi i cilësisë së përgjithshme të arsimit të lartë. e. Nxitja e lidhjeve më të mira ndërmjet arsimit të lartë dhe tregut të punës nëpërmjet lehtësimit dhe nxitjes së themelimit të bordeve industriale në universitete të cilat këshillojnë IAL-të mbi rëndësinë e kurrikulavemësimore, identifikimi i mangësive në shkathtësitë e të diplomuarve, pjesëmarrja në trajnim dhe mësimdhënie (vizita, seminare) dhe ofrimi i trajnimeve dhe përvojë në punë praktike për studentët.	a.1 Numri i objekteve publike për kujdesin ndaj fëmijëve të moshës 0-5 vjeç është rritur. b.1. Kurrikula bërthamë për arsimin parashkollor është zhvilluar dhe ka filluar faza e saj e pilotimit; b.2 Korniza e Kurrikulës Bërthamë e Arsimit Para-universitar (i vitit 2011 dhe 2012) është shqyrtuar dhe aprovuar dhe rezultatet e të nxënit për lëndët dhe klasat është janë zhvilluar në shkolla; b.3 Korniza e Kurrikulës Bërthamë për Arsimin Para-Universitar dhe syllabusi për klasat dhe lëndët është shqyrtuar dhe aprovuar me zbatimin të mëpasshëm në të gjitha shkollat, duke filluar nga viti shkollor 2017/2018. c.1. Mekanizmat për sigurimin e cilësisë të zhvilluara përmes emërimit të koordinatorëve të cilësisë në shkolla dhe krijimit të sistemit efikas për vlerësimin e performancës në shkolla; c.2. Agjencia për Kurrikulë, Standarde dhe Vlerësim është themeluar dhe është plotësisht funksionale; c.3. Projektligji i rishikuar mbi inspektoratin e arsimit në Kosovë është miratuar nga Kuvendi dhe inspektorët kanë filluar aktivitetet e tyre, me inspektorë dhe kapacitete të mjaftueshme. d.1. Krijimi dhe funksionalizimi i Këshillave Industriale; d.2. Shqyrtimi i programeve studimore dhe politikave të regjistrimit. e.1 Projekt propozimi mbi themelimin e bordeve industriale në universitete që këshillojnë IAL-të, është prezantuar; e.2 Propozimi mbi themelimin e bordeve industriale në Universitete që këshillojnë IAL-të shkon në konsultime publike e.3 Propozimi mbi themelimin e bordeve industriale në Universitetet që këshillojnë IAL-të është miratuar dhe fillon zbatimi.

	Prioritetet	**Veprimet dhe treguesit**
3.6	Përmirësimi i cilësisë së Arsimit dhe Aftësimit Profesional (AAP) dhe kalimit nga shkolla në punë.	a.1 Vlerësimi i Nevojave të Tregut të Punës (ë bërë në pikën 3.3) përdoret si bazë; a.2 Përmirësimi i cilësisë së sistemit të aftësimit profesional përmes harmonizimit të AAP me nevojat e tregut të punës përmes shqyrtimit të profileve të ofruara në shkollat e AAP-së dhe përafrimit të saj me vlerësimin e nevojave të tregut të punës; a.3 Hartimi i kurrikulave bërthamë për AAP dhe fillimi i fazës së pilotimit; a.4 Sigurimi i financimit të duhur për qendrat e AAP-së. b.1 Përmirësimi i rezultateve të arsimit dhe mbështetja e shkollave për kalim në tregun e punës përmes sigurimit të praktikave me punëdhënësit, janë zgjeruar dhe përfshirë në programet studimore.

SHTOJCA II
PROCESI I ANËTARËSIMIT NË BE PËR VENDET E BALLKANIT PERËNDIMOR [22]

Shqipëria

- Qershor 2006 - Nënshkrimi i Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (MSAA) në Këshillin për Çështje të Përgjithshme dhe Marrëdhënie të Jashtme në Luksemburg;
- Prill 2009 – Hyrja në fuqi e MSA-së;
- Prill 2009 – Shqipëria dorëzon aplikacionin për anëtarësim në BE;
- Nëntor 2009 – Këshilli aprovon aplikacionin për anëtarësim në BE dhe e fton Komisionin Evropian që të dorëzojë opinion për aplikimin;
- Nëntor 2010 - Komisioni publikon Opinionin e vetë për kërkesën për anëtarësim të Shqipërisë;
- Qershor 2011 – Miratimi i Planit të Veprimit dhe adresimi i 12 rekomandimeve kryesore të Opinionit të Komisionit mbi aplikimin e Shqipërisë për anëtarësim në BE;
- Tetor 2012 – Komisioni Evropian rekomandoi që Shqipërisë t'i jepet status i vendit kandidat, me kushtin që të ndërmerren disa masa në fusha të caktuara;
- Nëntor 2013 – BE-ja dhe Shqipëria e mbajnë takimin e parë të Dialogut të Nivelit të Lartë mbi Prioritetet Kryesore;
- Qershor 2014 – Shqipëria merr statusin e vendit kandidat.

Bosnja dhe Hercegovina

- Nëntor 2005 - Negociatat për Marrëveshje të Stabilizim Asociimit (MSA) zyrtarisht u hapën në Sarajevë;
- Qershor 2008 – Nënshkruhet MSA-ja;
- Qershor 2012 – BE-ja dhe Bosnja dhe Hercegovina lansojnë Dialogun e Nivelit të Lartë mbi Procesin e Anëtarësimit;
- Qershor 2015 – Hyja në fuqi e MSA-së me Bosnjën dhe Hercegovinën;
- Korrik 2015 – Këshilli i Ministrave të Bosnjë dhe Hercegovinës miratojnë Agjendën e Reformave të BE-së 2015-2018 të fokusuara në: Financa Publike, Taksimin dhe Qëndrueshmërinë Fiskale, Klimën e Biznesit dhe Konkurrueshmërinë, Tregun e Punës, Mirëqenien Sociale dhe Reformën Pensionale, Sundimin e Ligjit dhe Qeverisjen e mirë, si dhe Reformën e Administratës;
- Shkurt 2016 – Bosnja dhe Hercegovina dërgon aplikacionin e saj për anëtarësim në BE.

Kosova

- Shkurt 2008 – Këshilli e njeh deklaratën e shpalljes së pavarësisë së Kosovës, duke nënvizuar që Kosova është një rast sui generis;
- Tetor 2009 – Komisioni lëshon komunikatën "Kosova – realizimi i perspektivës së
- saj evropiane";
- Tetor 2012 – Komisioni Miraton studimin e fizibilitetit për Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit (MSA) ndërmjet BE-së dhe Kosovës;
- Tetor 2015 – Nënshkruhet MSA-ja;
- Prill 2016 – Hynë në fuqi MSA ndërmjet BE-së dhe Kosovës;
- Maj 2016 – Komisioni propozon Agjendën e Reformave Evropiane (ARE).

Maqedonia

- Prill 2001 – Nënshkruhet Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (MSA);
- Mars 2004 – Aplikimi për anëtarësim në BE;
- Prill 2004 – MSA-ja hynë në fuqi;
- Mars 2004 – Këshilli i kërkon Komisionit opinionin mbi aplikimin;
- Shkurt 2005 – Maqedonia i përgjigjet pyetësorit të BE-së;
- Nëntor 2005 – Komisioni Evropian lëshon opinion mbi aplikimin e ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë për anëtarësim në Bashkimin Evropian. Opinioni rekomandon dhënien e statusit kandidat për anëtarësim në BE;
- Dhjetor 2005 – Këshilli Evropian vendos të njoh statusin e vendit kandidat për anëtarësim në BE;
- Tetor 2009 – KE-ja rekomandon hapjen e negociatave për pranim të vendit në Bashkimin Evropian;
- Mars 2012 – KE-ja lanson Dialogun e Nivelit të lartë me Shkupin.

Mali i Zi

- Tetor 2007 – Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (MSA) nënshkruhet në Luksemburg;
- Dhjetor 2008 – Mali i Zi aplikon për anëtarësim;
- Maj 2010 – MSA-ja hynë në fuqi;
- Nëntor 2010 – Komisioni lëshon një opinion të favorshëm për aplikimin e Malit të Zi, duke identifikuar shtatë (7) prioritete kryesore që duhet të adresohen para se negociatat të fillojnë, si dhe Këshilli ia aprovoi statusin e kandidatit;
- Dhjetor 2010 – Këshilli konfirmon Malin e Zi si vend kandidat;
- Dhjetor 2011 – Këshilli lanson procesin e anëtarësimit me Malin e Zi për të hapur negociatat në qershor 2012;
- Qershor 2012 – Këshilli Evropian përkrah vlerësimin e Komisionit që Mali i Zi përmbush kriteret për anëtarësim dhe mund të fillojë negociatat për anëtarësim më 29 qershor 2012; Deri më sot, Mali i Zi i ka hapur 24 Kapituj.

Serbia

- Tetor 2005 - Fillojnë negociatat për Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit (MSA);
- Maj 2006 – Negociatat për MSA pezullohen, sepse bashkëpunimi i Serbisë me Tribunalin Ndërkombëtar për Krime në ish-Jugosllavi nuk është përmirësuar;
- Prill 2008 – Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (MSA) nënshkruhet në Luksemburg;
- Dhjetor 2009 - Serbia aplikon për anëtarësim në BE;
- Tetor 2011 – Komisioni Evropian jep opinionin për aplikimin e Serbisë për anëtarësim në BE, duke i dhënë statusin kandidat bazuar në prioritetet kryesore;
- Mars 2012 – Këshilli i Evropës konfirmon Serbinë si vend kandidat;
- Qershor 2013 – Këshilli i Evropës përkrahu rekomandimin e Komisionit për të hapur negociatat me Serbinë;
- Shtator 2013 - Hyrja në fuqi e Marrëveshjes për Stabilizim dhe Asociim BE- Serbi;
- Dhjetor 2015 – Hapja e Kapitujve 32 "kontrolli financiar" dhe atij 35 "çështje tjera – Njësia 1: Normalizimi i marrëdhënieve ndërmjet Serbisë dhe Kosovës";
- Korrik 2016 – Hapja e Kapitujve 23 dhe 24 që kanë të bëjnë me gjyqësorin, të drejtat themelore të njeriut, lirinë dhe sigurinë.

Ky punim është realizuar me mbështetje të Ambasadës së Finlandës dhe Norvegjisë.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK
DANIDA | INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Cooperation Office Kosovo

Ky grant është financuar nga projekti Promovimi i Shoqërisë Demokratike (DSP) – i financuar nga Zyra Zvicerane për Bashkëpunim në Kosovë (SCO-K) dhe Ministria e Punëve të Jashtme e Danimarkës (DANIDA) dhe menaxhuar nga Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF)

BPRG | Balkans Policy Research Group

Grupi për Ballkan për Hulumtimin e Politikave është organizatë (think tank institute) jo profitabile, e pavarur, rajonale, me seli në Prishtinë, Kosovë. Ne ofrojmë analiza dhe rekomandime mbi një numër çështjesh rreth politikave të shtet-ndërtimit, konsolidimit institucional e demokratik; integrimit të minoriteteve, dhe marrëdhënieve ndërshtetërore; si dhe integrimit evropian dhe reformave politike. Ekipi i Grupit për Ballkan ka përvojë pesëmbëdhjetëvjeçare në hartimin e raporteve rreth politikave zhvillimore, të menduarit në mënyrë strategjike, dhe avokimit tek qeveritë, shtetet dhe organizatat ndërkombëtare, si dhe ato jo-fitim prurëse.

Thelbi i punës sonë qëndron në raportimet tona rigoroze, të detajuara, të paanshme dhe gjithmonë të bazuara në hulumtimet tona nga terreni e gjeneza e zhvillimeve. Ne shkojmë përtej qëndrimeve të etabluara dhe punojmë që të bëjmë ndryshime përmes rekomandimeve kreative, të realizueshme dhe të matshme, duke kontribuar që shtetet tona të zhvillojnë shoqëri demokratike, të qëndrueshme dhe të suksesshme bazuar në sundimin e ligjit.

Grupi Ballkanik ka dizajnuar edhe instrumente të reja që të arrijë këtë ndryshim, siç janë Dialogu Politik, Forumi Politik (Instrument i avokimit të nivelit të lartë) dhe Forumi Ndër-Kufitar i Bashkëpunimit të Shoqërisë Civile.

Për më shumë, vizitoni web-faqen tonë ose na kontaktoni në office@balkansgroup.org

EMBASSY OF FINLAND PRISTINA
NORWEGIAN EMBASSY
Schweizerische Eidgenossenschaft Confédération suisse Confederazione Svizzera Confederaziun svizra
Federal Department of Foreign Affairs FDFA
Schweizerische Eidgenossenschaft Confédération suisse Confederazione Svizzera Confederaziun svizra
Swiss Cooperation Office Kosovo
KFOS
THINK TANK FUND SUPPORTING POLICY RESEARCH
KCSF
OLOF PALME INTERNATIONAL CENTER
EMBASSY OF SWEDEN